

ปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 137 ในยุคสังคมดิจิทัล *

PROBLEMS IN THE INTERPRETATION OF ‘PROPERTY’ UNDER SECTION 137 OF THE CIVIL AND COMMERCIAL CODE IN THE DIGITAL

ปานใจ ยกกลิ่น

Panjai Yokklin

คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Faculty of Law and Political Science, Northern College, Thailand

Corresponding Author’s Email: panjaipanjai2013@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 ตุลาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 1 พฤศจิกายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 3 พฤศจิกายน 2568

Received 17 October 2025; Revised 1 November 2025; Accepted 3 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และแนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดในการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะกรณีทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ข้อมูลดิจิทัล สินทรัพย์ดิจิทัล และโทเคนดิจิทัล 3) เพื่อเสนอแนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายในการปรับปรุงหรือขยายความหมายของคำว่า “ทรัพย์สิน” ให้ครอบคลุมทรัพย์สินในยุคดิจิทัล เพื่อให้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและเศรษฐกิจอย่างเหมาะสม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) จากบทบัญญัติกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา ตำรา

Citation:

* ปานใจ ยกกลิ่น. (2568). ปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 137 ในยุคสังคมดิจิทัล. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 574-594.

Panjai Yokklin. (2025). Problems In The Interpretation Of ‘Property’ Under Section 137 Of The Civil And Commercial Code In The Digital. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 574-594.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายจำนวน 10 คน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อเท็จจริงและแนวทางเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า 1) การตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ยังคงอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดแบบดั้งเดิมที่เน้นทรัพย์สินที่มีรูปร่างและจับต้องได้ ส่งผลให้ทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ข้อมูลดิจิทัล หรือโทเคนดิจิทัล ไม่สามารถเข้าข่ายเป็น “ทรัพย์สิน” ได้อย่างชัดเจน 2) การขาดบทบัญญัติและแนวคำพิพากษาที่รองรับทรัพย์สินดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายและความไม่แน่นอนในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินดิจิทัล 3) ควรมีการปรับปรุงแนวตีความและเสนอให้มีกฎหมายเฉพาะหรือการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 137 เพื่อขยายความหมายของคำว่า “ทรัพย์สิน” ให้ครอบคลุมถึงทรัพย์สินดิจิทัล เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และหลักความยุติธรรมในสังคมดิจิทัลยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: ทรัพย์สิน, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137, สินทรัพย์ดิจิทัล, เหรียญคริปโตเคอร์เรนซี, โทเคนดิจิทัล, สกุลเงินดิจิทัล

Abstract

This research article aims to: 1) study the legal principles and judicial precedents related to the interpretation of the term “property” under Section 137 of the Thai Civil and Commercial Code; 2) analyze the problems and limitations of interpreting “property” in the digital era, particularly regarding intangible assets such as digital data, digital assets, and digital tokens; and 3) propose guidelines and policy recommendations for revising or expanding the definition of “property” to encompass digital assets, thereby enabling civil and commercial law to appropriately respond to technological and economic changes.

This study employs a qualitative research methodology, utilizing documentary research through the analysis of legal provisions, Supreme Court judgments, textbooks, and relevant academic articles. Additionally, in-depth

interviews were conducted with ten legal experts. The collected data were analyzed through content analysis to synthesize factual and policy-oriented findings.

The research findings reveal that: 1) the current interpretation of “property” under Section 137 remains confined to a traditional concept emphasizing tangible and physically perceptible objects, rendering intangible assets such as digital data or digital tokens not clearly recognized as “property”; 2) the absence of comprehensive legal provisions and judicial precedents governing digital assets has created legal gaps and uncertainty in protecting the rights of digital asset owners; and 3) it is recommended that interpretative approaches be adjusted and that a specific law or an amendment to Section 137 be enacted to broaden the definition of “property” to include digital assets, aligning legal principles with technological advancement, economic development, and justice in the digital age.

Keywords: Property, Section 137 of the Civil and Commercial Code, Digital Assets, Cryptocurrency, Digital Token, Digital Currency

บทนำ

กฎหมายลักษณะทรัพย์และทรัพย์สินมีความสำคัญมากในประเทศไทยเพราะเป็นพื้นฐานของการกำหนดสิทธิความเป็นเจ้าของที่รวมถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ทำให้ทราบได้ว่าทรัพย์ใดเป็นของใคร การสร้างความเป็นระเบียบในการใช้และการถือครองทรัพย์สินซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมสังคม พัฒนาเศรษฐกิจ และแก้ไขข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เมื่อพิจารณาทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 จะเห็นว่า กฎหมายประเทศไทยให้คำนิยามว่า “ทรัพย์” หมายความว่า “วัตถุมีรูปร่าง” โดยมาตราดังกล่าว มีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (Bürgerliches Gesetzbuch -BGB) มาตรา 90 ซึ่งให้คำนิยามว่า “ทรัพย์” หมายความว่า “วัตถุมีรูปร่าง” (Palandt, 2024)

นอกจากนี้ มาตราดังกล่าวยังมีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น (Japanese Civil Code) มาตรา 85 ตามความเห็นของ Nakazato (2019) อธิบายว่า มาตรา 85 แห่งประมวล

กฎหมายแพ่งญี่ปุ่น ได้กำหนดนิยามของคำว่า “ทรัพย์สิน” (thing – 物) ว่าหมายถึง “วัตถุที่มีรูปร่าง” (tangible objects) ซึ่งสะท้อนแนวคิดของกฎหมายญี่ปุ่นที่จำกัดความเป็นทรัพย์สินไว้เฉพาะสิ่งที่สามารถรับรู้ทางกายภาพและอยู่ในขอบเขตการครอบครองได้จริง ซึ่งให้คำนิยามว่า วัตถุมีรูปร่างเช่นเดียวกัน และทั้งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันและประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มิได้กำหนดนิยามของคำว่า “ทรัพย์สิน” ไว้ดังเช่น กฎหมายของประเทศไทย และการที่กฎหมายประเทศไทยรับ เรื่อง ทรัพย์สิน และ ทรัพย์สิน มาจากประเทศที่วางรากฐานบทบัญญัติ เรื่อง ทรัพย์สินและทรัพย์สินต่างกัันนั้น ก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ กล่าวคือ ทรัพย์สิน ควรหมายถึง วัตถุที่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ อันเป็นการตีความโดยพิจารณาจาก มาตรา 138 มาประกอบ ดังนั้น ตามความเห็นนี้ ทรัพย์สินจะเป็นทรัพย์สินหรือไม่เป็นทรัพย์สินก็ได้ หากวัตถุนั้นเป็นวัตถุที่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ วัตถุนั้นย่อมเป็นทั้งทรัพย์สิน และสิน (ไพโรจน์ วายุภาพ, 2565)

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 หลักทั่วไป มาตรา 137 ได้บัญญัติว่า “ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุมีรูปร่าง สิ่งซึ่งมีตัวตน สามารถมองเห็น และสัมผัสได้อาจมีไว้ในครอบครองได้” เช่น โต๊ะ เก้าอี้ (อานนท์ มาแก้ว, 2562) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นหลักทั่วไปของกฎหมายเอกชนว่าด้วยทรัพย์สิน โดยมีเจตนารมณ์เพื่อจำกัดขอบเขตของคำว่า “ทรัพย์สิน” ให้หมายถึงวัตถุที่สามารถจับต้องและครอบครองได้จริง (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2564)

อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัล ความหมายของ “ทรัพย์สิน” ในทางกฎหมายเริ่มประสบปัญหาในการตีความด้านกฎหมาย เนื่องจากปรากฏว่าทรัพย์สินรูปแบบใหม่ที่ไม่มรูปร่างทางกายภาพ เช่น ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เงินดิจิทัล หรือสินทรัพย์ในระบบบล็อกเชน (Alexander, G. S., & Peñalver, E. M., 2012) ซึ่งบุคคลสามารถถือสิทธิหรือแสวงหาประโยชน์ได้เช่นเดียวกับทรัพย์สินที่มีรูปร่าง การที่ มาตรา 137 กำหนดลักษณะของทรัพย์สินไว้เฉพาะ “วัตถุมีรูปร่าง” ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายหรือไม่ โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจ เช่น การถือครองโทเคนดิจิทัล (Digital Token) หรือคริปโตเคอร์เรนซี (Cryptocurrency) ซึ่งมีมูลค่าทางเศรษฐกิจแต่ไม่อาจจับต้องได้ทางกายภาพ จึงก่อให้เกิดข้อถกเถียงกันว่าทรัพย์สินประเภทดังกล่าวนี้จะเข้าข่าย “ทรัพย์สิน” ตาม มาตรา 137 หรือเป็นเพียง “สิทธิ” ที่เกิดจากระบบคอมพิวเตอร์เท่านั้น (ภูมิสิทธิ์ อุดมสินสมบัติ, 2564)

นอกจากนี้ การตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ในลักษณะจำกัดเฉพาะวัตถุมีรูปร่างอาจส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินดิจิทัล และก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในด้านธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ การสืบมรดกดิจิทัล รวมถึงการบังคับคดีทรัพย์สินออนไลน์ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามมาตรา 137 ในยุคสังคมดิจิทัลจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเสนอแนวทางทางวิชาการ และข้อเสนอเชิงนโยบายในการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน (ภูมิสิทธิ์ อุดมสินสมบัติ, 2564)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ได้กำหนดนิยามของ “ทรัพย์สิน” ว่า “วัตถุมีรูปร่างซึ่งอาจมีไว้ในครอบครองได้” ซึ่งเป็นการวางหลักตามแนวคิดของกฎหมายแพ่งแบบโรมัน-เยอรมัน ที่ให้ความสำคัญกับ “การครอบครองได้” เป็นเกณฑ์สำคัญในการนับว่าสิ่งใดเป็นทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม นิยามดังกล่าวสะท้อนความเข้าใจในยุคสังคมที่ยังจำกัดอยู่เพียงทรัพย์สินที่มีลักษณะทางกายภาพ เช่น ที่ดิน บ้านเรือน เครื่องจักร หรือวัตถุที่จับต้องได้เท่านั้น เมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล ระบบเศรษฐกิจและรูปแบบของทรัพย์สินได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง การถือครองมูลค่าทางเศรษฐกิจไม่จำกัดอยู่เฉพาะในวัตถุมีรูปร่างอีกต่อไป แต่กลับปรากฏสิ่งที่มีคุณสมบัติเป็น “ทรัพย์สิน” ในทางเศรษฐกิจ แต่ไม่มีรูปร่างในทางกายภาพ เช่น ข้อมูลดิจิทัล สิทธิในบัญชีออนไลน์ สกุลเงินดิจิทัล (cryptocurrency) หรือโทเคนดิจิทัล (digital token) ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถโอน เปลี่ยนมือ และมีมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจได้อย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2561)

อย่างไรก็ดี บทบัญญัติ มาตรา 137 ยังคงยึดแนวคิดดั้งเดิมว่าทรัพย์สินต้องมีรูปร่าง ทำให้ทรัพย์สินดิจิทัลไม่เข้าเกณฑ์ตามตัวบทโดยตรง ส่งผลให้เกิดปัญหาหลายประการในทางปฏิบัติ เช่น การไม่สามารถบังคับคดีทรัพย์สินดิจิทัลได้ตามขั้นตอนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การไม่อาจนำทรัพย์สินดิจิทัลไปใช้เป็นหลักประกันได้อย่างสมบูรณ์ หรือการไม่สามารถตกทอดเป็นมรดกได้โดยชัดเจน ซึ่งล้วนสะท้อนว่ากฎหมายปัจจุบันยังไม่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมเทคโนโลยีได้อย่างเพียงพอ นอกจากนี้ การตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ยังมีความแตกต่างกันในทางแนวคำพิพากษาและความเห็นของนักวิชาการกฎหมาย บางแนวคิดเห็นว่าควรตีความ “วัตถุมีรูปร่าง” ให้หมายถึง “สิ่งที่อาจรับรู้และควบคุมได้แม้ไม่มีรูปร่าง” เพื่อให้ครอบคลุมถึงข้อมูลและทรัพย์สินในระบบอิเล็กทรอนิกส์ ขณะที่อีกแนวคิดหนึ่งเห็นว่าการตีความขยายเช่นนั้นอาจขัดต่อหลักความแน่นอนของกฎหมาย (legal certainty) ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของกฎหมายแพ่ง เนื่องจากอาจก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนในการบังคับใช้และการคุ้มครองสิทธิของบุคคล (Kelsen, 1967) หลักความแน่นอนของกฎหมาย (legal certainty)

เป็นหลักพื้นฐานของกฎหมายแพ่ง ซึ่งช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิของบุคคลมีความชัดเจนและสอดคล้องกับความยุติธรรม

ในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีกฎหมายแพ่งแบบเดียวกับไทย เช่น ญี่ปุ่นและเยอรมนี ได้มีการปรับแนวการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ให้ครอบคลุมถึงทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างแต่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น สิทธิในข้อมูลหรือไฟล์ดิจิทัล ซึ่งเป็นแนวทางที่สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายแพ่งจำเป็นต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยแม้จะมีความพยายามออกกฎหมายเฉพาะ เช่น พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 แต่กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายว่าด้วยการกำกับดูแลธุรกิจ มิใช่กฎหมายที่นิยามหรือรับรองสถานะทางแพ่งของสินทรัพย์ดิจิทัลโดยตรง (ภูมิสิทธิ์ อุดมสินสมบัติ, 2564)

ดังนั้น สถานะของสินทรัพย์ดิจิทัลในเชิง “ทรัพย์สิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงยังคงเป็นที่ถกเถียง และยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนในเชิงทฤษฎี กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยมีพื้นฐานจากหลักการว่าทรัพย์สินต้องเป็นสิ่งที่อาจมีไว้ในครอบครองได้ (possessio) แต่เมื่อทรัพย์สินในยุคดิจิทัลไม่อาจครอบครองในความหมายทางกายภาพเดิมได้ แนวคิดนี้จึงต้องถูกทบทวนใหม่ว่า “การครอบครองในทางดิจิทัล” หรือ “digital possession” จะถือเป็นการครอบครองในทางกฎหมายหรือไม่ ปัญหานี้ส่งผลต่อเนื่องไปถึงหลักกรรมสิทธิ์ (ownership) และสิทธิอื่นในทรัพย์สิน เช่น สิทธิครอบครอง สิทธิจำนอง หรือสิทธิเช่าซื้อ ซึ่งเดิมต่างอิงอยู่กับแนวคิดทรัพย์สินที่มีรูปร่าง ยิ่งไปกว่านั้น จะเห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวยังมีผลกระทบต่อระบบกฎหมายเชิงโครงสร้าง เช่น ระบบทะเบียนทรัพย์สิน ระบบหลักประกันทางธุรกิจ และระบบการคุ้มครองผู้บริโภคในธุรกรรมออนไลน์ เพราะหากกฎหมายไม่สามารถกำหนดสถานะของทรัพย์สินดิจิทัลได้อย่างแน่นอน ย่อมส่งผลให้เกิดช่องว่างทางสิทธิและภาระผูกพันของคู่สัญญา (ภูมิสิทธิ์ อุดมสินสมบัติ, 2564)

ดังนั้น สภาพปัญหาของการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ในยุคสังคมดิจิทัล จึงเป็นปัญหาที่มีนัยสำคัญในระดับหลักกฎหมาย (doctrinal problem) ซึ่งต้องได้รับการพิจารณาทั้งในแง่ของแนวคิดทางนิติปรัชญา การตีความกฎหมายเชิงระบบ และการเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศการศึกษารังนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเสนอแนวทางแก้ไขทั้งในระดับการตีความและการปรับปรุง

บทบัญญัติ (ภูมิสิทธิ์ อุดมสินสมบัติ, 2564) เพื่อให้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยสามารถรองรับสภาพความจริงของสังคมดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และแนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 137
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดในการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะกรณีทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ข้อมูลดิจิทัล สินทรัพย์ดิจิทัล และโทเคนดิจิทัล
3. เพื่อเสนอแนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายในการปรับปรุงหรือขยายความหมายของคำว่า “ทรัพย์สิน” ให้ครอบคลุมทรัพย์สินในยุคดิจิทัล เพื่อให้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและเศรษฐกิจอย่างเหมาะสม

สมมติฐานการวิจัย

1. การตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามมาตรา 137 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ยังจำกัดอยู่เฉพาะวัตถุที่มีรูปร่างจับต้องได้ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายกับทรัพย์สินดิจิทัลเกิดความคลุมเครือและไม่สอดคล้องกับบริบททางเทคโนโลยีสมัยใหม่
2. ความไม่ชัดเจนในการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ของผู้ประกอบการวิชาชีพทางกฎหมายเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับความสามารถในการคุ้มครองและรักษาสิทธิในทรัพย์สินดิจิทัล เช่น ข้อมูลดิจิทัล สกุลเงินดิจิทัล และสินทรัพย์ดิจิทัลรูปแบบอื่น ๆ
3. การปรับแนวทางการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ให้ครอบคลุมทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างจับต้องได้ สามารถลดความคลุมเครือทางกฎหมายและเพิ่มความชัดเจนในการใช้สิทธิ ป้องกันและบังคับใช้กฎหมายในยุคสังคมดิจิทัล

การทบทวนวรรณกรรม

กฎหมายลักษณะทรัพย์สินและทรัพย์สินเป็นกฎหมายที่มีบทบาทประการสำคัญในการจัดสรรทรัพยากร เนื่องจากทรัพยากรบางประเภทเป็นทรัพยากรที่หายากหากไม่มีระบบกฎหมายควบคุมย่อมทำให้ทรัพยากรนั้นหมดสิ้นไป ดังนั้น จึงต้องพิจารณาถึงทฤษฎีแนวความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สินเพื่อให้ทราบความเป็นมาและความสำคัญที่มีอิทธิพล

ต่อระบบกฎหมายทรัพย์สินและทรัพย์สิน ทั้งนี้ ทฤษฎี ความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สิน จะประกอบด้วย กัน 3 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สินแบบอรรถประโยชน์นิยม ทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สินแบบเสรีนิยม และทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สินแบบสังคมนิยม ดังต่อไปนี้ โดยแต่ละแนวคิด ทฤษฎี จะเป็นปัจจัยสนับสนุนนำไปสู่แนวคิด ทฤษฎี ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. แนวคิดทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สินแบบอรรถประโยชน์นิยมเป็น

แนวคิดหลักของกฎหมายทรัพย์สินในประเทศไทยคือการจำแนก ทรัพย์สินออกเป็น อสังหาริมทรัพย์ (ทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ไม่ได้) และ สสังหาริมทรัพย์ (ทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้) ซึ่งแต่ละประเภทก็จะมีหลักเกณฑ์ กฎหมาย และสิทธิบางอย่างที่แตกต่างกันไป แนวคิดเรื่อง “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” เป็นรากฐานสำคัญของระบบกฎหมายเอกชน โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมุ่งกำหนดขอบเขตของสิทธิในทรัพย์สินและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุทางกฎหมาย แต่ในทางปรัชญากฎหมาย แนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นมิได้มีเพียงมิติทางกฎหมายเท่านั้น หากยังมีพื้นฐานทางด้านจริยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่หลากหลายเข้ามา ซึ่งหนึ่งในทฤษฎีที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการอธิบายสิทธิในทรัพย์สิน คือ “ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian Theory)”

ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม เป็นแนวคิดที่ถือกำเนิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 โดย เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ผู้เสนอว่า “ความดีสูงสุด” คือ “ประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่” กล่าวคือ การกระทำหรือสถาบันใด ๆ จะถือว่าถูกต้อง ก็ต่อเมื่อก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สร้างความสุข ความพึงพอใจ หรือประโยชน์แก่คนจำนวนมากที่สุด ทศวรรษนี้ถูกนำมาปรับใช้กับการอธิบาย “สิทธิในทรัพย์สิน” ว่ามิได้เป็นสิ่งที่มียุ่โดยธรรมชาติของมนุษย์ แต่เป็นผลผลิตของกฎหมายซึ่งรัฐสร้างขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและส่งเสริมประโยชน์สาธารณะ

1.1 แนวคิดของเจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham)

ทฤษฎีความคิดแบบอรรถประโยชน์นิยม มีหลักการที่ทางทฤษฎีพิจารณาถึงความสุขที่เป็นผลลัพธ์ของการกระทำเป็นหลัก กล่าวคือ การพิจารณาที่การกระทำไม่สามารถบอกได้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ ความถูกต้องจึงขึ้นอยู่กับผลของการกระทำว่าก่อให้เกิดความสุขแก่บุคคลจำนวนมากหรือไม่ เจเรมี เบนแธม มองว่า “สิทธิในทรัพย์สิน” เป็นสิ่งที่เกิดจากกฎหมาย มิใช่สิ่งที่มียาโดยธรรมชาติของมนุษย์ เขากล่าวว่า “ไม่มีทรัพย์สินใด

ที่อยู่นอกเหนือจากกฎหมายได้” (Property and law are born together, and die together) ความหมายนี้แสดงให้เห็นว่า “ทรัพย์สิน” ในทางอรรถประโยชน์นิยม คือสิ่งที่สังคมและรัฐยอมรับผ่านกระบวนการนิติบัญญัติ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลใช้แรงงาน ลงทุน หรือพัฒนาทรัพยากร ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม เจเรมี เบนธัม เห็นว่าความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สินเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้ประชาชนทำงาน สร้างสรรค์ และผลิตสิ่งของ เพราะเมื่อบุคคลมั่นใจว่าทรัพย์สินของตนได้มาจะได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย ก็จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ การมีระบบสิทธิในทรัพย์สินที่มั่นคงจึงถือเป็น “เครื่องมือแห่งความสุข” ของสังคมโดยรวม และเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ

1.2 แนวคิดของจอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill)

จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill) นักปรัชญารุ่นต่อมาซึ่งสานต่อแนวคิดของเบนธัม ได้พัฒนาทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยมให้มีมิติทางสังคมมากยิ่งขึ้น มิลล์ยอมรับว่าการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นรากฐานของเสรีภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของบุคคล แต่ขณะเดียวกัน เขายังเห็นว่าการใช้สิทธิในทรัพย์สินต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่ไม่ละเมิดประโยชน์ของส่วนรวม มิลล์เสนอแนวคิดเรื่อง “ความยุติธรรมทางสังคม” โดยเห็นว่าทรัพย์สินควรอยู่ในระบบที่เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้อย่างเท่าเทียม เขาวิจารณ์ระบบกรรมสิทธิ์แบบเด็ดขาดที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ และเสนอให้รัฐมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม เช่น การเก็บภาษีที่ดินหรือการควบคุมการผูกขาด ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการบริหารทรัพย์สินสาธารณะและนโยบายสวัสดิการในปัจจุบัน การประยุกต์ใช้แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมในทางกฎหมายในเชิงกฎหมาย แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมมีอิทธิพลต่อการร่างกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน โดยเฉพาะในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และแม้แต่นิติวิธีในบางประเทศหลักการสำคัญของแนวคิดนี้คือการให้ความชอบธรรมแก่สิทธิในทรัพย์สินเพื่อสร้าง “ประโยชน์ส่วนรวม” ไม่ใช่เพียงเพื่อปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัวของเจ้าของทรัพย์สินเท่านั้น

ในทางเศรษฐศาสตร์กฎหมาย (Law and Economics) นักวิชาการอย่าง ริชาร์ด พอสเนอร์ (Richard A. Posner) ได้นำแนวคิดอรรถประโยชน์นิยมมาประยุกต์ใช้ โดยอธิบายว่ากฎหมายทรัพย์สินควรออกแบบให้เกิด “ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ” (Economic Efficiency) กล่าวคือ การจัดสรรทรัพยากรควรทำให้สังคมได้รับผลประโยชน์รวมสูงสุด เมื่อบุคคลได้รับความมั่นใจว่าทรัพย์สินของตนได้รับการคุ้มครอง เขาก็จะมีแรงจูงใจในการลงทุนและพัฒนา ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพของระบบเศรษฐกิจโดยรวม ในบริบทสังคมดิจิทัล แนวคิด

อรรถประโยชน์นิยม ยังถูกนำมาพิจารณาในการคุ้มครอง “ทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง” เช่น ข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ทรัพย์สินทางปัญญา หรือสินทรัพย์ดิจิทัล แม้สิ่งเหล่านี้จะไม่ใช่วัตถุที่จับต้องได้ตามความหมายดั้งเดิมของกฎหมายแพ่ง แต่ในเชิงอรรถประโยชน์นิยม การยอมรับสิทธิในทรัพย์สินเหล่านี้ก็มีความชอบธรรม เพราะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ซึ่งนำมาซึ่งผลประโยชน์สูงสุดแก่สังคม การวิพากษ์แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมก็มีข้อจำกัดและถูกวิพากษ์จากนักนิติปรัชญาบางกลุ่มว่า การมุ่งเน้น “ประโยชน์รวม” อาจละเลยสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ตัวอย่างเช่น หากรัฐยึดทรัพย์สินของคนส่วนน้อยเพื่อสร้างประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมอาจให้ความชอบธรรมต่อการกระทำนั้น ทั้งที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนอย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ยังคงมีคุณูปการต่อระบบกฎหมายสมัยใหม่ โดยเฉพาะในการกำหนดนโยบายทรัพย์สินของรัฐ ซึ่งต้องคำนึงถึงทั้ง “สิทธิของเจ้าของ” และ “ผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม” อย่างสมดุล

โดยสรุป ทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สินในแนวอรรถประโยชน์นิยม มุ่งเน้นให้สิทธิในทรัพย์สินมีบทบาทเป็นเครื่องมือในการสร้างความสุข ความมั่นคง และประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจ ไม่ใช่เป็นเพียงสิทธิส่วนบุคคลที่แยกขาดจากสังคม แนวคิดนี้ได้พัฒนาไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจ และยังคงมีความสำคัญในการตีความ “ทรัพย์สิน” ในยุคดิจิทัลที่ทรัพย์สินมิได้จำกัดอยู่เพียงสิ่งที่จับต้องได้ แต่รวมถึงทรัพย์สินที่เป็นข้อมูลและนวัตกรรม ซึ่งหากได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสมก็จะนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

2. แนวคิดทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สินแบบคิดสังคมนิยม (Socialism)

เป็นทฤษฎีทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เพื่อคัดค้านความไม่เท่าเทียมที่เกิดจากระบบทุนนิยมและแนวคิดเสรีนิยมซึ่งให้ความสำคัญกับ “ทรัพย์สินส่วนบุคคล” มากเกินไป แนวคิดนี้เชื่อว่าทรัพย์สินไม่ควรเป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเด็ดขาด หากควรเป็นของส่วนรวม เพื่อให้การผลิตและการบริโภคเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม ทฤษฎีสังคมนิยมจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับทรัพย์สินใหม่ โดยให้ความสำคัญกับ “ความเสมอภาค” และ “ความยุติธรรมทางสังคม” มากกว่า “เสรีภาพของปัจเจกบุคคล” กล่าวคือ ทรัพย์สินควรเป็นเครื่องมือในการสร้าง

สวัสดิการและความมั่นคงให้แก่ทุกคน มิใช่เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจหรือความมั่งคั่งของคนส่วนน้อย

2.1 แนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และฟรีดริช เองเงิลส์ (Friedrich Engels)

นักคิดหลักของทฤษฎีสังคมนิยมคือ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และ ฟรีดริช เองเงิลส์ (Friedrich Engels) ซึ่งได้เสนอแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินในผลงาน The Communist Manifesto (1848) โดยมาร์กซ์ เห็นว่าทรัพย์สินส่วนบุคคล โดยเฉพาะทรัพย์สินในรูปของเครื่องมือในการผลิต เช่น ที่ดิน โรงงาน หรือทุน เป็นรากเหง้าของความเหลื่อมล้ำในสังคม มาร์กซ์ มองว่าภายใต้ระบบทุนนิยม แรงงานถูกเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นนายทุนที่ครอบครองเครื่องมือการผลิตความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ เช่นนี้ ทำให้แรงงานไม่สามารถเข้าถึงผลผลิตของตนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่งเขาเรียกว่า “การแปลกแยกของแรงงาน” (Alienation of Labor) ดังนั้น มาร์กซ์ จึงเสนอให้ “ยกเลิกทรัพย์สินส่วนบุคคลในเครื่องมือการผลิต” และให้เปลี่ยนเป็น “กรรมสิทธิ์ร่วมของส่วนรวม” แนวคิดนี้ไม่ได้หมายถึงการล้มล้างทรัพย์สินทั้งหมด แต่หมายถึงการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดการครอบงำผู้อื่น โดยให้รัฐหรือชุมชนเป็นผู้ดูแลทรัพย์สินในนามของประชาชน เพื่อให้การผลิตและการจัดสรรผลผลิตเป็นไปอย่างเท่าเทียม มาร์กซ์และเอนเงิลส์ เชื่อว่าเมื่อทรัพย์สินกลายเป็นของส่วนรวมแล้ว ความขัดแย้งทางชนชั้นจะหมดไป เพราะไม่มีใครมีอำนาจเหนือผู้อื่นในทางเศรษฐกิจ ในระยะยาว สังคมจะเข้าสู่ระบอบ “คอมมิวนิสต์” ที่ไม่มีการแบ่งชนชั้นและไม่มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์อีกต่อไป

3. แนวคิดทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สินแบบเสรีนิยม

แนวคิดเสรีนิยม (Liberalism) เป็นรากฐานทางความคิดสำคัญของระบบกฎหมายและเศรษฐกิจในโลกตะวันตก โดยเฉพาะในประเด็นเรื่อง “สิทธิในทรัพย์สิน” ซึ่งถือเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของบุคคล เสรีนิยมเชื่อว่าทรัพย์สินเป็นผลของเสรีภาพส่วนบุคคลและการใช้แรงงานของตนเองเพื่อแสวงหาความมั่งคั่งอย่างชอบธรรม แนวคิดนี้จึงให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของเอกชนจากการแทรกแซงของรัฐ

3.1 แนวคิดของจอห์น ล็อก (John Locke)

นักปรัชญาคนสำคัญผู้วางรากฐานแนวคิดเสรีนิยมเกี่ยวกับทรัพย์สินคือ จอห์น ล็อก (John Locke) ซึ่งได้เสนอแนวคิดเรื่องสิทธิในทรัพย์สินไว้ในหนังสือ Two Treatises of Government (ค.ศ. 1690) ล็อกให้เหตุผลว่า “ทรัพย์สิน” เกิดจากการที่มนุษย์นำแรงงานของ

ตนผสมเข้ากับวัตถุในธรรมชาติ เช่น การเพาะปลูก เก็บเกี่ยว หรือสร้างสิ่งของขึ้นมา เมื่อบุคคลใช้แรงงานของตนกับทรัพยากรที่ยังไม่มีใครเป็นเจ้าของ สิ่งนั้นย่อมกลายเป็นทรัพย์สินของเขา โดยชอบธรรม ล็อกกอธิบายว่า “แรงงาน” เป็นรากฐานของสิทธิในทรัพย์สิน เนื่องจากแรงงานเป็นสิ่งที่แต่ละคนมีสิทธิครอบครองโดยธรรมชาติการได้มาซึ่งทรัพย์สินจึงไม่ใช่ว่าการยึดครองโดยพลการ แต่เป็นผลจากการกระทำที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ล็อกกได้ตั้ง “ข้อจำกัดทางศีลธรรม” ไว้ว่า บุคคลมีสิทธิในทรัพย์สินได้เท่าที่ไม่ทำให้อื่นขาดแคลนสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพ หรือกล่าวอีกอย่างว่า สิทธิในทรัพย์สินต้องอยู่ภายใต้หลัก “ให้เหลือไว้เพียงพอสำหรับผู้อื่น” (Lockean Proviso) แนวคิดของล็อก มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการกำหนดหลักสิทธิในทรัพย์สินในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ซึ่งกำหนดให้สิทธิในทรัพย์สินเป็นสิทธิที่รัฐต้องคุ้มครอง และการเวนคืนทรัพย์สินจะกระทำได้อีกก็ต่อเมื่อเพื่อประโยชน์สาธารณะและต้องมีความทดแทนที่เป็นธรรม

3.2 แนวคิดของอดัม สมิธ (Adam Smith) และเศรษฐศาสตร์เสรีนิยม

อดัม สมิธ (Adam Smith) ในผลงาน The Wealth of Nations (ค.ศ. 1776) ได้สานต่อแนวคิดเสรีนิยมโดยมองว่าทรัพย์สินคือแรงจูงใจสำคัญในการสร้างความมั่งคั่งของชาติ เมื่อบุคคลมีเสรีภาพในการครอบครองและใช้ทรัพย์สินของตน จะเกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจและการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อส่วนรวมในที่สุดสมิธเชื่อในโลก “มือที่มองไม่เห็น” (Invisible Hand) ซึ่งหมายถึงแรงจูงใจส่วนบุคคลที่ผลักดันให้ระบบเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่จำเป็นต้องให้รัฐแทรกแซงมากเกินไป ดังนั้น การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของสังคมที่มีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ แนวคิดของสมิธทำให้เกิดการพัฒนาแนวทางกฎหมายที่ให้เอกชนมีเสรีภาพเต็มที่ในการใช้ทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขาย การแลกเปลี่ยน หรือการลงทุน โดยมีรัฐทำหน้าที่เพียง “ผู้พิทักษ์สิทธิ” (Guardian of Rights) มิใช่ “ผู้กำหนดการใช้ทรัพย์สิน

3.3 แนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) และการปรับใช้ในยุคปัจจุบัน

ในศตวรรษที่ 20 แนวคิดเสรีนิยมได้รับการพัฒนาเป็น “เสรีนิยมใหม่” (Neoliberalism) โดยนักเศรษฐศาสตร์อย่าง ฟรีดริช ฮาเยก (Friedrich Hayek) และ มิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) ซึ่งเน้นย้ำว่ารัฐไม่ควรเข้ามาแทรกแซงในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากเกินไป เพราะจะบั่นทอนเสรีภาพของประชาชนในการใช้ทรัพย์สินและการประกอบอาชีพ ฮาเยก เสนอในหนังสือ The Constitution of Liberty ว่าทรัพย์สินส่วนบุคคลเป็นเครื่องมือ

สำคัญในการป้องกันการรวมศูนย์อำนาจของรัฐเพราะเมื่อประชาชนมีสิทธิในทรัพย์สินของตน รัฐจะไม่สามารถควบคุมชีวิตและเสรีภาพของบุคคลได้อย่างเบ็ดเสร็จในทางกฎหมาย แนวคิดเสรีนิยมให้น้ำหนักกับ “กรรมสิทธิ์” (Ownership) ในฐานะสิทธิสูงสุดที่บุคคลสามารถใช้ จำหน่าย และหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินได้อย่างอิสระ ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หลักนี้สะท้อนอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 ซึ่งบัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งกฎหมาย เจ้าของทรัพย์สินย่อมมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนได้และซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเจ้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยเด็ดขาด เว้นแต่จะขัดต่อกฎหมายหรือสิทธิของผู้อื่น”

อย่างไรก็ดี ในยุคโลกาภิวัตน์และสังคมดิจิทัล แนวคิดเสรีนิยมถูกท้าทายจากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการผูกขาดของทุนขนาดใหญ่ นักวิชาการสมัยใหม่จึงเสนอให้ตีความสิทธิในทรัพย์สินแบบเสรีนิยมใหม่อย่างยืดหยุ่น โดยให้คำนึงถึง “ความรับผิดชอบทางสังคมของเจ้าของทรัพย์สิน” เพื่อสร้างสมดุลระหว่างสิทธิส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม โดยสรุป แนวคิดเสรีนิยมเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สินมองว่าทรัพย์สินเป็นสิทธิธรรมชาติที่เกิดจากแรงงานของบุคคลและเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของเสรีภาพทางเศรษฐกิจจรรยาบรรณหน้าที่เพียงคุ้มครองสิทธินี้ไม่ให้ถูกละเมิด และต้องเคารพการใช้ทรัพย์สินอย่างอิสระของประชาชน แนวคิดดังกล่าวเป็นรากฐานของระบบกฎหมายแพ่งสมัยใหม่และเป็นหลักสำคัญของเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี แต่ก็ต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย เพื่อให้สิทธิในทรัพย์สินยังคงตอบสนองต่อทั้ง “เสรีภาพ” และ “ความเป็นธรรม” (Locke, J., 1689/1980)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารทางกฎหมาย (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ในบริบทของสังคมดิจิทัล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร ได้แก่ บทบัญญัติทางกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องทรัพย์สินในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมถึงหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินดิจิทัล ทั้งในและต่างประเทศ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักวิชาการด้านกฎหมาย อาจารย์ผู้สอนวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และนักกฎหมายผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายทรัพย์สินและเทคโนโลยี ซึ่งได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้าง แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมาย (Legal Document Analysis Form) เพื่อใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์บทบัญญัติแห่งกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา เอกสารทางวิชาการ และบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย และสามารถอธิบายปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ในยุคสังคมดิจิทัลได้อย่างครบถ้วนตามหลักวิชากฎหมาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางกฎหมาย (Documentary Research) อันได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง บทความทางวิชาการ งานวิจัย และเอกสารทางวิชาชีพกฎหมายทั้งในและต่างประเทศ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยพิจารณาและตีความจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา เอกสารทางวิชาการ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย เพื่อสังเคราะห์แนวคิด หลักเกณฑ์ และปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)

การวิจัยครั้งนี้ ใช้สถิติพรรณนาในการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูลและแนวโน้มความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ทางกฎหมายที่มีต่อการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ในบริบทของสังคมดิจิทัล.

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics)

การวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติอนุมานในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานและหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางกฎหมาย โดยมุ่งเน้นการอธิบายแนวโน้มและนัยสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ในยุคสังคมดิจิทัล

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมไทย-ต่างประเทศ คำพิพากษาของศาล และข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย พบว่า ปัญหาการตีความคำว่า ‘ทรัพย์สิน’ ตามมาตรา 137 ในยุคดิจิทัลสามารถสรุปผลสำคัญได้ดังนี้

ประการแรก ตัวบทมาตรา 137 ยังคงเน้น ทรัพย์สินมีรูปร่าง (Tangible Property) เป็นหลัก ทำให้ ทรัพย์สินดิจิทัลและทรัพย์สินไม่มีรูปร่าง (Intangible Property) เช่น ข้อมูลดิจิทัล โทเคนดิจิทัล หรือสิทธิเรียกร้องออนไลน์ ไม่สามารถใช้สิทธิครอบครองและโอนกรรมสิทธิ์ได้อย่างชัดเจน

ประการที่สอง คำพิพากษาของศาลในประเทศไทยยังสะท้อนความไม่ชัดเจนในเรื่องของการบังคับคดี สำหรับทรัพย์สินดิจิทัล ศาลบางคดีการอ้างอิงหลักการทั่วไปของทรัพย์สิน มีบางคดีให้การรับรองสิทธิเรียกร้องออนไลน์เป็นทรัพย์สิน แต่ยังไม่มีการปฏิบัติที่แน่นอนในการบังคับใช้สิทธิ

ประการที่สาม การศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศพบว่า กฎหมายต่างประเทศเช่น ญี่ปุ่น เยอรมนี และสหรัฐอเมริกา มีแนวทางชัดเจนในการตีความทรัพย์สินดิจิทัล โดยเน้น การควบคุม การโอน และมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นเกณฑ์หลัก ซึ่งในประเทศไทยนั้นยังอยู่ในขั้นเริ่มต้น

ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า แนวทางการตีความแบบผสมผสาน (Hybrid Approach) จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย โดยผสมผสานการตีความในการขยายความหมายของตัวบทเดิม การปรับปรุงมาตรา 137 หรือบทบัญญัติอื่น และการใช้กฎหมายเฉพาะ เช่น

พระราชกำหนดสินทรัพย์ดิจิทัล เพื่อให้สามารถรองรับทรัพย์สินดิจิทัลได้กับทุกประเภท เพื่อลดข้อพิพาท และสอดคล้องกับเศรษฐกิจดิจิทัลและรองรับเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน

อภิปรายผล

1. การศึกษาหลักเกณฑ์และแนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตาม มาตรา 137

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า มาตรา 137 กำหนดนิยามคำว่า “ทรัพย์สิน” ในเชิงวัตถุที่มีรูปร่างจับต้องได้ (tangible objects) ซึ่งสะท้อนบริบทสังคมและเศรษฐกิจในยุคที่กฎหมายสร้างขึ้น แนวคำพิพากษาของศาลไทยส่วนใหญ่ยังยึดหลักการนี้ ทำให้มีความชัดเจนในการพิสูจน์กรรมสิทธิ์ การโอน และการบังคับใช้สิทธิในทรัพย์สินแบบดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณากรณีทรัพย์สินดิจิทัล เช่น ข้อมูลดิจิทัลหรือสกุลเงินดิจิทัล พบว่ากฎหมายเดิมไม่มีคำตอบที่ชัดเจน การตีความตามหลักเกณฑ์เดิมจึงอาจไม่เพียงพอในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินดิจิทัล

2. การวิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดในการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ในยุคดิจิทัล

ผลวิเคราะห์พบว่า ปัญหาหลักเกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างนิยาม “ทรัพย์สิน” ในกฎหมายกับลักษณะของทรัพย์สินดิจิทัลซึ่งไม่มีรูปร่างจับต้องได้ เช่น ข้อมูลดิจิทัล โทเคนดิจิทัล และสินทรัพย์ดิจิทัลอื่น ๆ ทำให้เกิดความคลุมเครือในการใช้สิทธิและการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การพิสูจน์กรรมสิทธิ์ การโอน การจำนอง และการใช้สิทธิทางเศรษฐกิจ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายและเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนยังตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามกรอบวัตถุจับต้องได้เป็นหลัก จึงไม่สามารถนำบทบัญญัติเดิมไปใช้กับทรัพย์สินดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การเสนอแนะทางและข้อเสนอเชิงนโยบายในการปรับปรุงหรือขยายความหมายของคำว่า “ทรัพย์สิน”

จากผลการศึกษา พบว่าการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้ครอบคลุมทรัพย์สินดิจิทัลเป็นสิ่งจำเป็น การแก้ไขหรือขยายความหมายของคำว่า “ทรัพย์สิน” ควรพิจารณาให้สามารถรับรองสิทธิและความคุ้มครองทางกฎหมายสำหรับสินทรัพย์ที่มีมูลค่าเชิงเศรษฐกิจแต่ไม่มีรูปร่าง เช่น การระบุว่าสินทรัพย์ดิจิทัลสามารถโอน พ้องรอง และใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ นอกจากนี้ การสร้างแนวทางการตีความและมาตรฐานทางปฏิบัติให้กับเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ประกอบวิชาชีพ

กฎหมายจะช่วยลดความไม่แน่นอนและช่องว่างทางสิทธิ ทำให้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์สามารถตอบสนองต่อเทคโนโลยีและเศรษฐกิจดิจิทัลอย่าง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ พบว่า การขยายขอบเขตความหมายของว่า “ทรัพย์สิน” จากวัตถุมีรูปร่างไปสู่วัตถุไม่มีรูปร่างในโลกดิจิทัล ในการตีความตาม มาตรา 137 ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเดิมเน้น “วัตถุมีรูปร่าง” ไม่สามารถรองรับทรัพย์สินดิจิทัล เช่น ข้อมูลดิจิทัล เปรียบเทียบโท หรือโทเคนได้อย่างเพียงพอ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ว่า ความหมายของ “ทรัพย์สิน” ควรถูกตีหรือกำหนดคำนิยามความรวมถึง “หน้าที่ทางเศรษฐกิจ” (functional interpretation) มากกว่าการยึดรูปแบบของวัตถุ

แนวคิด “ทรัพย์สินดิจิทัล” (Digital Property) ในบริบทกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในประเทศไทย สำหรับเกิดองค์ความรู้ใหม่ว่าทรัพย์สินดิจิทัลควรถูกยอมรับเป็น “ทรัพย์สินชนิดหนึ่ง” ตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยอาศัยคุณสมบัติหลักสามประการ คือ

- (1) สามารถครอบครองหรือควบคุมได้
- (2) มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ชัดเจน
- (3) สามารถโอนหรือทำธุรกรรมได้

แนวทางตีความมาตรา 137 ให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ผลการสังเคราะห์เสนอแนวทางใหม่ในการตีความกฎหมาย คือ ใช้หลัก dynamic interpretation หรือ teleological interpretation เพื่อให้บทบัญญัติที่มีอยู่สามารถปรับใช้กับทรัพย์สินในโลกดิจิทัลได้โดยไม่ต้องแก้ไขตัวบทกฎหมายในทันที

การสร้างกรอบแนวคิดใหม่เรื่อง “สิทธิในทรัพย์สินดิจิทัล” (Rights in Digital Property) องค์ความรู้ใหม่ชี้ให้เห็นว่าการถือครองทรัพย์สินดิจิทัลต้องมองผ่านมิติของ “สิทธิในการเข้าถึง” (access right) และ “สิทธิในการใช้ประโยชน์” (use right) มากกว่าเพียงการครอบครองทางกายภาพ ทำให้เกิดกรอบคิดใหม่ในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินในโลกดิจิทัล

สรุป

งานวิจัยนี้ศึกษาปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามมาตรา 137 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งจำกัดความเฉพาะวัตถุมีรูปร่างอันอาจถือเอาได้เท่านั้น อย่างไรก็ตาม

สภาพสังคมดิจิทัลก่อให้เกิดทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างแต่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์และสินทรัพย์ดิจิทัล แนวตีความดังกล่าวจึงไม่อาจรองรับลักษณะทรัพย์สินในยุคดิจิทัลได้อย่างครบถ้วน ผู้วิจัยเสนอให้ปรับแนวการตีความหรือบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมให้ครอบคลุมทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างแต่มีมูลค่า. ทั้งนี้ เพื่อให้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย สอดคล้องกับพัฒนาการทางเทคโนโลยีและหลักความเป็นธรรมในทางกฎหมาย **ข้อเสนอแนะ** ควรขยายความหมายคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามมาตรา 137 ให้ครอบคลุมทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างแต่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยพิจารณาลักษณะทรัพย์สินในยุคดิจิทัล เช่น ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และสินทรัพย์ดิจิทัล ควรบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมเพื่อรองรับการจัดการทรัพย์สินดิจิทัลโดยเฉพาะแนวทางการตีความต้องสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมและการคุ้มครองสิทธิของบุคคล การปรับปรุงดังกล่าวจะทำให้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีความทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน **ข้อเสนอเชิงนโยบายกฎหมาย** งานวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเชิงนโยบายว่าควรมีการปรับปรุงหรือบัญญัติกฎหมายเฉพาะว่าด้วย “ทรัพย์สินดิจิทัล” เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี เช่น การยอมรับสิทธิครอบครองในสินทรัพย์ดิจิทัล การรับรองการโอนกรรมสิทธิ์ และการคุ้มครองผู้ถือสิทธิ **สรุป/ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1) การปรับปรุงนิยามคำว่า “ทรัพย์สิน” ให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัลแนะนำให้พิจารณาแก้ไขหรือเพิ่มเติมนิยามคำว่า “ทรัพย์สิน” ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ให้ครอบคลุมทั้ง ทรัพย์สินมีรูปร่าง และ ทรัพย์สินดิจิทัล/ทรัพย์สินเสมือน (เช่น สกุลเงินดิจิทัล โทเคนดิจิทัล และข้อมูลดิจิทัลที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ) เพื่อป้องกันปัญหาความไม่ชัดเจนในการตีความและการบังคับใช้กฎหมาย 2) การกำหนดหลักเกณฑ์การตีความทรัพย์สินดิจิทัลควรกำหนดแนวทางตีความว่าทรัพย์สินดิจิทัลถือเป็น “ทรัพย์สิน” ในแง่ของสิทธิในทรัพย์สิน การโอนกรรมสิทธิ์ และการคุ้มครองทางกฎหมายอย่างชัดเจน และนำหลักการความเสมอภาคระหว่างทรัพย์สินแบบดั้งเดิมและทรัพย์สินดิจิทัล มาใช้ เพื่อป้องกันข้อพิพาททางกฎหมาย 3) การสร้างกรอบกฎหมายเฉพาะสำหรับทรัพย์สินดิจิทัล การออกกฎหมายหรือประกาศกระทรวงที่เป็นกฎหมายเฉพาะด้านทรัพย์สินดิจิทัล อาจช่วยให้การตีความและบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างชัดเจน รวมถึงการโอนกรรมสิทธิ์ การใช้สิทธิ การคุ้มครองผู้บริโภค และการพิสูจน์สิทธิในศาล 4) การพัฒนาคู่มือและแนวทางปฏิบัติทางกฎหมายแนะนำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำคู่มือแนวทางการตีความคำว่า ‘ทรัพย์สิน’ สำหรับผู้พิพากษาและนักกฎหมาย โดยเฉพาะในกรณีทรัพย์สินดิจิทัลการให้ความรู้และอบรมด้านกฎหมายดิจิทัลจะช่วยลดความเสี่ยงของข้อพิพาทและความล่าช้าในการบังคับใช้

กฎหมาย 5) การส่งเสริมการศึกษาและงานวิจัยด้านกฎหมายทรัพย์สินดิจิทัล สนับสนุนงานวิจัยและการศึกษาเชิงวิชาการเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการใช้ทรัพย์สินดิจิทัล และเสนอแนวทางการแก้ไขข้อกฎหมายให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางเทคโนโลยีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายต่างประเทศจะช่วยให้การปรับปรุงกฎหมายไทยมีความเหมาะสมและทันสมัย

เอกสารอ้างอิง

- สุรพงษ์ ชัยนาม. (2553). *มาร์กซ์และสังคมนิยม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- ไมเคิล เฮลเลอร์. (2553). *เศรษฐกิจดิจิทัล*. (แปลโดย สถณี อาชวานันทกุล, น. 32–33). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ไมเคิล ฟรีเดน. (2563). *เสรีนิยม: ความรู้แบบพกพา*. (แปล เกษียร เตชะพีระ, น. 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บุ๊คสเคป.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2565). *กฎหมายแพ่ง ลักษณะทรัพย์สิน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- พชร สูงเด่น. (n.d.). *กระบวนการสร้าง-รื้อถอน-ประกอบชีวิตใหม่ใน “ปีแสง”*. เรียกใช้เมื่อ 23 มีนาคม 2564 จาก <https://adaybulletin.com/know-lll-pee-saeng-self-authorship/44050>
- ภาณุวัฒน์ พันธุ์ประเสริฐ. (n.d.). *สังคมนิยมประชาธิปไตย: ทางเลือกที่ยังเป็นไปได้ของประเทศไทย?* เรียกใช้เมื่อ 23 มีนาคม 2564 จาก <https://adaybulletin.com/know-lll-pee-saeng-self-authorship/44050>
- พุมวิทย์ บุณนาค. (n.d.). *อัตตาณัติ*. เรียกใช้เมื่อ 23 มีนาคม 2564 จาก <http://www.parst.or.th/philosopedia/autonomy.html>
- ภูมิสิทธิ์ อุดมสินสมบัติ. (2564). การตีความคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามมาตรา 137 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในยุคดิจิทัล. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 50(3), 45–68.
- วรเจตน์ ภาคิรัตน์. (2564). *ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่านกฎหมาย.
- อานนท์ มาเมาะ. (2562). *กฎหมายทรัพย์สิน: ความรู้พื้นฐานทางความคิด หลักทั่วไป และบทเบ็ดเสร็จทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- วินัย ผลเจริญ. (2563). *โลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่กับความพ่ายแพ้ของประเทศไทย* (น. 54). มหาสารคาม: โครงการผลิตและเผยแพร่ตำราและผลงานวิชาการ วิทยาลัยการเมือง การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรววรรณ วงษ์รายดี. (2561). มโนทัศน์เรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมของตนเองในพื้นที่ ความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย. ใน *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะศิลป ศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2561). *คำถาม-คำตอบ เกี่ยวกับการถือครองคริปโทเคอร์เรนซี*. เรียกใช้เมื่อ 21 มีนาคม 2564 จาก https://acprostd.tf.ac.or.th/test_std/uploads/files/Q&A_Crypto_NPAEs.pdf
- สิทธิกร ศักดิ์แสง. (n.d.). *ปรัชญากฎหมายตะวันตก ลัทธิอรรถประโยชน์ (Utilitarianism)*. เรียกใช้เมื่อ 21 มีนาคม 2564 จาก <https://www.facebook.com/473834066044430/posts/503019806459189>
- สิทธิพันธ์ พุทธน. (2551). *ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรม 3*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนันตกุล ธรรมนิทย์. (2559). *กฎหมายกับเศรษฐศาสตร์: กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน กฎหมาย สัญญา กฎหมายละเมิด และกฎหมายสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- Alexander, G. S., & Peñalver, E. M. (2012). *An introduction to property theory*. Cambridge University Press.
- Ball, T. (n.d.). *Socialism*. Retrieved 22 March 2021, from <https://www.Britan nica.com/topic/socialism>
- Björkman, B., & Hansson, S. O. (2006). Bodily rights and property rights. *Journal of Medical Ethics*, 32, 209.
- Dagan, H. (2021). *A liberal theory of property* (p. 1). Cambridge: Cambridge University Press.
- Kelsen, H. (1967). *Pure theory of law*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Locke, J. (1689/1980). *Two treatises of government*. Cambridge: Cambridge University Press.

Mattei, U. (2000). *Basic principles of property law: A comparative legal and economic introduction* (pp. 1–2, 102–106). Westport, CT: Greenwood Press.

Palandt, O. (2024). *Bürgerliches Gesetzbuch: BGB-Kommentar* (83rd ed., § 90 BGB). München: C.H. Beck.